

Модель рефлекторної системи радіомовлення

У статті досліджено особливості формування рефлекторної системи відгуків на контент інформаційного радіомовлення. Визначено модель трикутника рефлексії, в якій задіяно оцінку можливої реакції з трьох точок зору: вваженості багатозначності думки; повноти ідентифікації особи або групи осіб; публікації. Подано рекомендації щодо оцінки визначення місця радіожурналіста і схему подачі відгуків на контент радіопрограм.

Ключові слова: рефлекторна система, трикутник рефлексії, відгук, комплімент, скарга, пропозиції.

Постановка наукової проблеми формування моделі рефлекторності радіомовлення базується на концепції соціальної відповідальності журналістики. Досвід впровадження концепції рефлекторності в радіомовленні країн Заходу показав необхідність розвантаження судової системи розгляду справ, що виникають внаслідок невірності конфліктних ситуацій, які проявляються у відносинах між медіа та окремими індивідами чи суспільством загалом. Вітчизняна модель рефлекторності інформаційних програм повинна базуватися на глобальних і національних зв'язках медіа-корпорацій з громадськістю, на соціальній позиції власника, засновника, редактора та журналіста радіокомпанії по дотриманню діючого законодавства України. Недосконалість законодавчої бази рефлекторності радіомовлення не дозволяє підвищити рівень соціальної відповідальності журналістів у формуванні контенту, виборі стилю і жанрів інформаційних програм, їх композиційної та аудіовізуальної презентації. Практика дотримання свободи слова в інформаційному радіопросторі України ще не стала запобіжником щодо спроб влади, бізнесу, окремих представників громади, лобістських груп чи інших впливових інституцій здійснювати будь-яку незаконну цензуру в українському радіомовленні. Це підтверджують не лише факти гальмування впровадження концепції соціальної відповідальності медіа, а й відсутність альтернатив у виборі найбільш вдалих підходів до розробки ефективної моделі реагування вітчизняного радіомовлення та громадянського суспільства на незадовільний стан інформаційного забезпечення населення, сповільнення колообігу інформації, включно із її збором, обміном, виробництвом та трансляцією. У світових медіа ця концепція також відома під назвою «концепції рефлекторності». Вона діє у відповідності із загальноприйнятими законами розвитку в різних країнах світу. Завдяки їй, за сукупністю схожих методів і прийомів реагування на контент радіопрограм, виокремлюються національні школи журналістики.

Міжнародний досвід формування багаторівневої моделі рефлекторності радіомовлення дозволяє розділити її на ряд коротших моделей, що виконують свої функції на відповідному лінійному рівні

досудового розгляду справи [1, 288–289]. Відповідно до цих моделей, державний регулятор радіомовлення практично входить у всі інформаційні «ніші» суспільства для контролю за відповідністю контенту, форм презентації інформації, дотримання законодавчих і статутних вимог мовлення на етапі досудового слухання справи.

Впровадження цифрової техніки значно спрощує процедуру досудового розслідування конфлікту і робить рефлекторну систему радіомовлення більш дієвою. Якщо в аналоговому форматі мовлення для встановлення фактів і причин незадоволення контентом радіопрограм потрібна була відповідна кількість часу у пошуку вибіркового матеріалу з логотипної пам'яті компанії (де вони зберігалися від 60 до 90 днів), то в цифровому форматі предмет оскарження може бути виявлений миттєво, без технічних обмежень термінів його зберігання в архівах радіо. Для прослуховування і пошуку зауваг слухачів, журналісту достатньо на цифровому радіоприймачі вказати і частоту трансляції, а також дату і час виходу в ефір відповідної публікації.

Аналіз досліджень проблеми вивчення рефлекторних моделей інформаційного мовлення України лежить у площині багатоаспектної вітчизняної журналістики, і у зв'язку з цим предмет даного дослідження досі не знаходив цілісного відображення в наукових розробках, що і зумовило актуальність нашого дослідження.

Піонерські дослідження професора Марка Пірсона (Griffith University, Австралія), Біла Ковача (Harvard University), Тома Резенстієла (American Press Institute) дозволили цим науковцям сформулювати концепцію рефлекторності мовлення на основі виокремлення елементів журналізму. Цю лінію досліджень продовжили їхні колеги О. Галич (Луганськ), О. Гоян (Київ), І. Дорошко (Харків), А. Трайчук (Чернівці), О. Черемісін (Запоріжжя) та ін. Усі вони дотримуються поелементного моделювання дій суб'єкта у контексті мовлення. Активний комерційний розвиток моделей рефлекторних систем в Україні почався тоді, коли вони стали використовуватися в маркетингових дослідженнях і соціальних опитуваннях, при отриманні відповідей на пул-питання в соціальних медіа. Такі питання легко сформулювати: як клієнти реа-

тобто сприйняття, розуміння і орієнтація в інформаційному просторі, обмеженому трикутником рефлексії [3, 41–44]. Відсутність такої потреби у журналіста веде до деградації інтелекту, втрати кута і напрямку висвітлення власної і редакційної позиції, а в результаті – до появи небажаної реакції слухачів. Розвиток інтелекту користувача інформації базується на задоволенні ним своїх потреб в тому, який контент він бажає слухати. Інтелект людини як суб'єктивний образ об'єктивної реальності, відображає адекватну рефлексію загальної картини світу у формі уявлень, понять, теорій. Т. Шевченко розглядав знання в поєднанні з досвідом і здатністю людини витягати інформацію в процесі формування думок в їх багатозначності, або конкретиці. Він писав:

Не дуріте самі себе!
Учітесь, читайте,
І чужому навчайтесь,
Й свого не цурайтесь [2].

Особистість Т. Шевченка і його творчість є гідною інспірацією у відгуках сучасників у дотриманні і наслідуванні національних цінностей. Сучасне значення шевченківської інспірації в мовленні мотивує талант до творчого опрацювання, висловлювання, поширювання і публікації відвертих думок, бажань, обіцянок, одкровень. Мотивація інформаційного мовлення у формуванні багатозначної думки, викладеної мовою фактів, призводить до звуження ролі емотивності публікації, що обумовлюється імплікативним станом таланту. Імплікація у мовленні виявляє залежність між інформаційними джерелами (ресурсами) і результатом публікації, наявністю альтернатив у виборі стимулів (активізаторів) прояву здібностей таланту і умовами досягнення журналістської майстерності [4, 185]. Результативність інспірації визначається імплікацією:

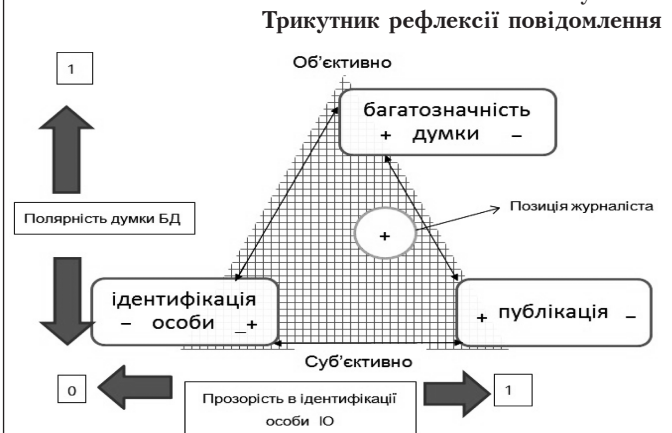
РЕЗУЛЬТАТ \supset ВІДСУТНІСТЬ
РЕЗУЛЬТАТУ + ХОРОША ПУБЛІКАЦІЯ

Іншими словами, навіть низький результат інспірації може бути компенсований хорошою публікацією про зміни, які талановитий журналіст може описати, про стан перетворень у досліджуваному об'єкті. Журналістська смиренність і повинність суперечить розумінню інспірації, оскільки авторське бажання публікації стоїть перед вибором в альтернативах досягнення результату. Імплікативні умови для досягнення майстерності Т. Шевченко розглядав як найважливіший чинник розвитку людства і прояву його природних талантів. Він вважав, що талант людини не може існувати без творчості та її потягу до майстерності, спричинений потребою вдосконалювати своє існування у взаєморозумінні і любові до природи. Талановитих людей, обдарованих природними здібностями в тій чи іншій галузі та уміння з

набуттям навичок і досвіду, Т. Шевченко в цьому вірші називає братами.

Перехід від логіко-математичного мислення до спіритуального (духовного), Т. Шевченко здійснює в середовищі, насиченому ідеями, які не завжди знаходять свою розв'язку і не знаходять свого місця в нішах його рефлексорної моделі. Відсутність відгуку на інформацію про Бога не дає їй можливості стати структурованою, оскільки вона не знаходить своєї ніші в Шевченковій рефлексорній моделі, внаслідок чого вона набуває нульового значення. Часткове інформативне наповнення моделі рефлексії (за відсутності її окремих елементів) робить богохульну інформацію не продуктивною і примушує автора вести пошук об'єктивної істини, наповненої контентом нових ідей. До сучасного розуміння аспектів Шевченківської моделі рефлексорності додаються і ті, що обумовлені сьгодні технологічними та комерційними проблемами міжнародного вебкастингу та впровадження цифрової техніки. При підготовці інформаційних матеріалів до трансляції журналіст вивіряє сенситивні уривки програми, дотримуючись принципу «трикутника рефлексії», в якому задіяна оцінка можливої реакції з точки зору вираженості багато-значності думки, ідентифікації особи, або групи осіб та публікації (оприлюднення) (див. Рис. 3).

Рисунок 3.



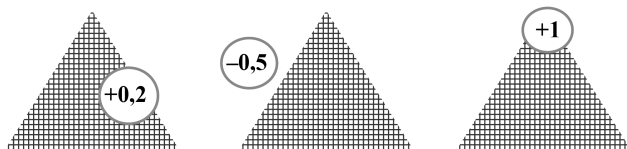
Шевченківська структура трикутника рефлексії формує методологічний підхід до кількісної оцінки реакції журналістської діяльності в межах двох зон полярності: позитивній (коли визначення думки та ідентифікація особи перебуває в межах трикутника рефлексії) і негативній (коли журналіст відмежує свою позицію від того, що відбувається в інформаційному полі програми і відстоює свою позицію поза межами трикутника рефлексії, або приховує свою некомпетентність). Горизонтальна вісь виражає прозорість ідентифікації особи (ІО) в публікації радіопрограми (П) на Рис. 3, а вертикальна вісь БД-полярності багатозначної думки – (суб'єктивно – об'єктивно). БД-полярність характеризує, наскільки в даному контексті словом



виражаються об'єктивні факти, а не суб'єктивна думка. Чим більше об'єктивності, тим менше може бути БД-варіацій і навпаки. Як приклад, на Рис. 4 наведені оцінки позиції журналіста, які можуть мати різні значення в трикутнику рефлексії.

Рисунок 4.

Схема визначення позиції журналіста в трикутнику рефлексії



Журналіст повинен перебувати в межах інформаційного поля трикутника рефлексії, і ні в якому разі не самоізолювати себе від дискусії учасників програми. Найвищої оцінки заслуговує позиція журналіста в лівому трикутнику рефлексії: журналіст говорить мовою фактів, дотримуючись вимог достовірності, збалансованості і об'єктивності та принципу самоідентифікації. Оцінка позиції журналіста в правому трикутнику рефлексії відображає той факт, що предмет обговорення може бути розрахований або кількісно оцінений – цей сенс передається у виразах «очікуваної реакції» і «позитивного відгуку». Тобто в даному випадку контент радіопрограми не може виражати якусь суб'єктивну позицію автора чи іншої ідентифікованої ним особи. Для кожного з трьох перерахованих варіантів утворюється свій рефлексійний ряд. Для першого варіанту: П = 0,75, ІО = 0, БД = 0,2; для другого: П = 0,1, БД = -0,5, ІО = 0; третій варіант не містить суб'єктивної оцінки: П = 0,5, ІО = 0,5, БД = 1. Для кількісного обчислення варіантів трикутника рефлексії може застосовуватися програмування і електронно-обчислювальна техніка. Якщо слухач вважає, що у відповідній радіопрограмі його було дифамовано, і в своєму критичному відгуку на радіопрограму він хоче притягнути журналіста до відповідальності, то йому слід довести наявність трьох основних елементів трикутника рефлексії. В цьому випадку критичний відгук позивача повинен довести журналісту порушення в трьох основних елементах трикутника рефлексії радіомовлення: наявності неправдивого контенту (багатозначної думки); ідентифікації; публікації та мотивів захисту. Модель рефlectorності забезпечує не тільки оцінку багатозначності і тональності висловлюваної думки, а й підтримку слухачів, зв'язок з громадянським суспільством, виконання редакційного завдання та вимір результативності програми. Готуючи інформаційний випуск до трансляції, журналіст при прослуховуванні матеріалів керується не лише етичною чи легальною точкою зору дотримання свободи слова і прав людини про нерозповсюдження конфіденційної інформації, а й правом радіокомпанії на її оприлюднення.

Розглянувши три елементи трикутника рефлексії, можна стверджувати, що реакція слухачів на

контент інформаційних радіопрограм залежить від визначення місця і ролі журналіста у ставленні до використання багатозначних думок, ідентифікації і публікації. З метою формування вітчизняної рефlectorної системи відгуків на контент радіопрограм необхідно пов'язати досліджувані елементи трикутника рефлексії з іншими компонентами схеми, показати взаємовплив кількісних оцінок полярності думок і прозорості ідентифікації різних експертів, завдяки чому журналіст здатний підготувати якісний медіапродукт. З урахуванням проведеного аналізу наслідків впровадження елементів соціальної відповідальності українського радіомовлення рекомендуються наступні заходи:

1. Забезпечити внесення встановленим порядком до законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» змін, що регламентують поняття використання рефlectorної моделі роботи з відгуками слухачів на етапі досудового розгляду справи з визначенням тих елементів трикутника рефлексії, які зазнали дифаматії у висловленні багатозначності думок, ідентифікації особи чи публікації медіапродукту. Внести зміни до нормативно-правових актів, статутів, інструкцій, що регламентують розвиток рефlectorної системи подачі відгуків, скарг і пропозицій менеджменту радіокомпаній стосовно дотримання ними стандартів і вимог власної нормативної бази, затвердженої державними регуляторами медіаіндустрії, включаючи:

- ✓ введення напрямів перегляду Статутів компанії, посадових інструкцій, трудових договорів / або внесення доповнень до чинної нормативної бази радіо при ліцензуванні його діяльності і забезпечення прямого доступу слухачів до основних нормативних документів (згідно встановленого переліку);

- ✓ розробку державних стандартів мовлення в межах законодавчої ініціативи дотримання журналістської етики;

- ✓ визначення рівнів роботи з відгуками відповідно до рефlectorної моделі досудового розгляду скарг та видів адміністративної, дисциплінарної та матеріальної відповідальності у покладженні справи з врахуванням інтересів журналіста, компанії та позивача/слухачів.

2. Для розвантаження судової системи України передбачити створення державної рефlectorної схеми досудового розгляду справ в галузі радіомовлення на основі формування правової служби радіокомпаній для моніторингу комунікації радіослухачів з журналістами з правом службового розслідування відгуків, що надходять до редакції по телефону, листами, електронною поштою або онлайн.

3. Розробити Основи рефlectorної політики України в радіоіндустрії на період до 2020 р., чим визначити завдання підвищення соціальної відповідальності журналістики, простежити запроваджен-



ня цифрового формату мовлення і ефективного використання інформаційного ресурсу в існуючій мережі ліцензованих радіостанцій в межах єдиного інформаційного простору.

Розробка концепції рефлексорності дозволить підняти рівень соціальної відповідальності радіомовлення, активізувати систему досудового розгляду відгуків на контент інформаційних програм. Організаційна модель рефлексорної системи радіомовлення повинна базуватися на збалансованій політиці державного медіарегулятора з корпоративною соціальною відповідальністю журналістів, на багатокультурних внутрішніх зв'язках між радіокорпораціями, їх стейкхолдерами та громадськістю України.

1. Сербін С. М. Рефлексія в прямоефірному мовленні // Психолінгвістика : [зб. наук. пр. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний універси-

тет ім. Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький : ФОП Лукашевич О. М., 2012. – Вип. 11. – С. 280–290.

2. Шевченко Т. І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм, в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє // Зібрання творів : у 6 т. / Тарас Шевченко. – К., 2003. – Т. 1 : Поезія 1837–1847. – С. 348–354; С. 737–740.

3. Сербін С. М. Трикутник рефлексії в рефлексорній системі відгуків на контент інформаційних радіограм. // Зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. «Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії» (Рівне, 6 груд. 2012 р.) / НАН України, Київ. ун-т права, Рівнен. ін-т. – Рівне : РІ КУП НАН України, 2012. – 278 с.

4. Сербін С. М. Інтерв'ю в прямому радіоєфірі // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія». – 2012. – Вип. 29. – С. 183–187.

Подано до редакції 04. 03. 2013 р.

Serbin Sergiy.

Model of reflex system of broadcasting.

The article deals with the peculiarities of formation of a reflex system of responses to the content of information broadcasting. The model of a triangle of a reflection which involves the assessment of possible reaction from three points of view is defined: ambiguity of thought; completeness of identification of a person or a group of persons; publications. The recommendations about the evaluation of the place of a radio journalist and the scheme of supply of responses to the content of radio programs are given.

Keywords: reflex system, a triangle of a reflection, response, compliment, complaint, recommendations.

Сербин С. М.

Модель рефлексорной системы радиовещания.

В статье исследованы особенности формирования рефлексорной системы отзывов на контент информационного радиовещания. Определена модель треугольника рефлексии, в которой задействована оценка возможной реакции из трех точек зрения: взвешенности многозначности мысли; полноты идентификации личности или группы лиц; публикации. Даны рекомендации по оценке определения места радиожурналиста и схему подачи отзывов на контент радиограмм.

Ключевые слова: рефлексорная система, треугольник рефлексии, отзыв, комплимент, жалоба, предложения.